

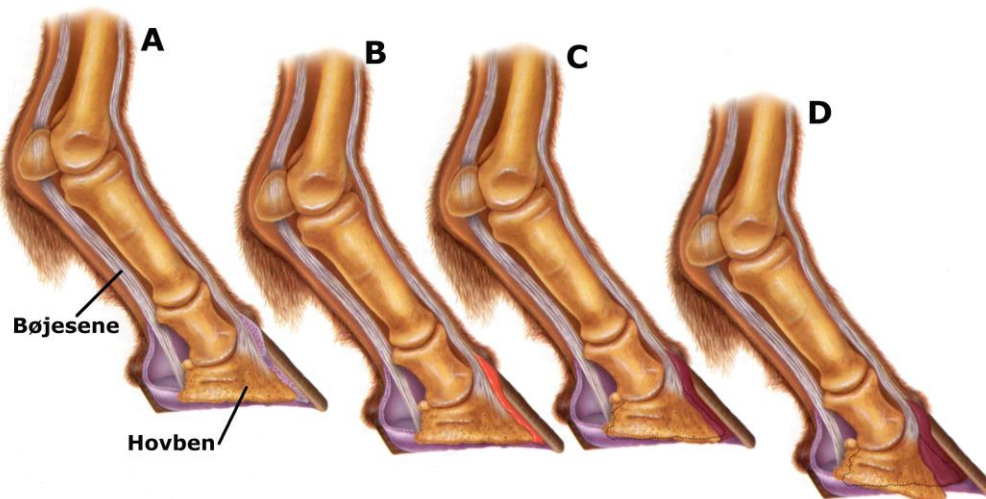
Behandling af forfangenhed

Skrevet af dyrlæge Nanna Luthersson, Hestedoktoren

Behandling af forfangenhed er et meget omdiskuteret område. Hesteejere oplever ofte forskellige meldinger, afhængig af hvem de spørger til råds. Behandling af forfangenhed styres desværre af gamle traditioner og uvidenhed. Men sådan behøver det ikke at være. Indenfor de sidste år er vores viden om forfangenhed blevet betydeligt større og resultatet af denne viden er forbedrede behandlingsmetoder. Mange forfangne heste kan vende tilbage til fuldt arbejde, hvis de behandles korrekt.

Akut behandling af en forfangen hest

Hurtig behandling er netop afgørende for hestens fremtid. Jo længere tid der går fra sygdommen starter til behandlingen iværksættes, jo større bliver forandringerne i hestens hove. Det er med til at give et langvarigt sygdomsforløb og øger risikoen for, at hesten i sidste ende må aflives på grund af stærke smerter og ødelagte hove. Derfor må man aldrig se tiden an og håbe at symptomerne går over af sig selv, hvis mistanken om forfangenhed opstår. Lige så snart man opdager, at hesten er forfangen, skal den fjernes fra græsset eller det foder den har forædt sig i, sættes i en blød boks (gerne med fint sand, eller et tykt lag spåner), og så skal der ringes efter en dyrlæge. Den vigtigste førstehjælp er smertestillende medicin for at dæmpe betændelsesprocesserne i hovens lameller. Lindring af smerterne er faktisk ikke det primære formål. Ved den medicinske behandling begrænses de vævsskader, der er med til at løsne lamellerne fra hinanden. Derved formindskes risikoen for drejning eller sænkning af hovbenet, og graden af varige men bliver nedsat.

Figur 1 viser, hvordan forandringerne ved forfangenhed udvikles og kan ende med at hovbenet trænger igennem sålens horn. A: er billedet af en normal hov. B: viser et billede af en akut forfangenhed, hvor der trænger blod og væske ud mellem lamellerne. Den røde farve mellem hornlag og hovben skal forestille de akutte blødninger. C: viser billedet af en forfangenhed, der er lidt mere fremskreden. Trækket fra

bøjesenen har allerede trukket i hovbenet, som derved er roteret lidt i forhold til sin normale position. Der er stadig betændelsesforandringer i hovens lameller. D: viser billedet af en kronisk forfangenhed, hvor hovbenet er på vej igennem sålehornet. (Fra Illustreret Atlas of Clinical Equine Anatomy, Riegel og Hakola 1997).

Effektiv hjælp fra skumgummi og gaffatape!

Smertestillende medicin kan dog ikke klare problemerne alene. Trækket fra bøjesenerne er med til at få hovbenet til at rotere (se figur 1 og figur 4). Når hesten går, forøges trækket i hovbenet, og derfor skal hesten stå så stille som overhoved muligt. Det er som regel også det, hesten har allermost lyst til! Når hesten sættes i en blød boks, forsøger den selv at formindske trækket fra bøjesenerne ved at bore tåspidsen nedad. Samtidig vil det bløde underlag kunne understøtte sålen og specielt strålen og derved være med til at holde hovbenet på plads. Det er ikke altid lige nemt at skaffe materiale til den bløde boks, og i nogle tilfælde virker den ikke efter hensigten. Derfor er der udviklet en klods, lavet af polystyren, der tapes på hestens hove ved hjælp af gaffatape (se figur 2). Dette materiale former sig efter hestens hov, danner en ensartet understøttelse af hele sålen og hesten trykker hoven ned i den vinkel, der aflaster hovbenet mest muligt. Denne klods har vist sig meget effektiv i behandlingen af den akutte forfangenhed og vil i løbet af 1-2 døgn dæmpe hestens symptomer betydeligt. Man må aldrig beskære eller slå almindelige sko på en akut forfangen hest. Denne mekaniske påvirkning er kun med til at forværre symptomerne. I nogle tilfælde kan det være en fordel at fjerne de sko, hesten har på, inden den sættes ind i den bløde boks eller behandles med styroformklodser.

Figur 2 viser de styroform klodser, der bruges til at tape fast på hestens forhove ved akut forfangenhed. Materialet former sig efter hestens hov, hvorved hele sålen bliver understøttet. Hesten bestemmer samtidig selv hældningen på hoven og kan derved aflaste trækket fra bøjesenen. Begge faktorer er i høj grad smertelindrende og er med til at formindske rotationen af hovbenet og omfanget af varige skader. (Foto: Nanna Luthersson)

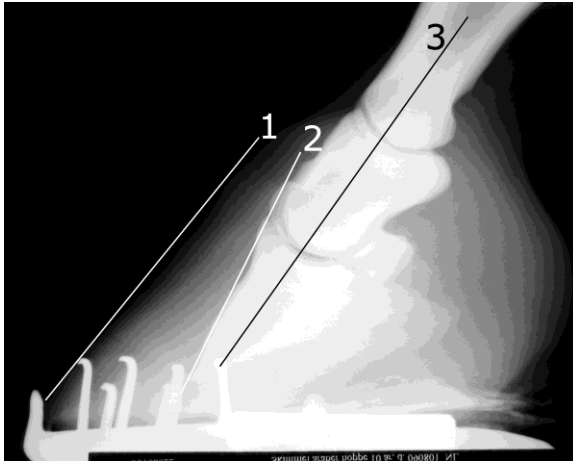
Stil hesten i koldt vand

Et gammelt husråd anbefalede at stille hesten i koldt vand. Ny forskning har vist, at dette gamle råd både er med til at stoppe de ødelæggende processer der foregår i hovens lameller, samtidig med at det er en effektiv smertelindring. Denne nedkøling er mest effektiv hvis den startes meget tidligt i sygdomsforløbet. Ved nedkølingen skal vandet være så koldt som muligt (gerne isafkølet) og dække benet til midt på piben eller lige under forknæet. Denne nedkøling skal stå på de første par døgn efter at de første symptomer opdages.

Røntgenbilleder er en hjælp men ikke en facitliste

Når de første og kritiske døgn er overstået, den intensive behandling har hjulpet og hestens tilstand er stabiliseret, kan vi begynde at tænke på fremtiden. Kan hesten komme

sig helt? Hvor meget er hovbenet roteret? Hvad slags sko skal den gå med? Hestens respons på behandlingen fortæller os meget om skadernes omfang. En hest som i løbet af få døgn får det markant bedre, går rundt i sin boks og virker glad og tilfreds, har langt større chancer for at komme sig, i forhold til den hest, der på trods af intensiv behandling har svært ved at flytte sig 5-6 dage efter at den blev syg. Røntgenbilleder kan i denne

Figur 3 viser et røntgenbillede af en hest med rotation af hovbenet. Hovkapslen (linie 1) og hovbenet (linie 2) skal normalt være parallelle, men p.g.a. beskadigelse af lamellerne er hovbenet løsnet og roteret. Man kan også se at hovbenet er roteret, idet hovbenet ikke længere har samme hældning som tåaksen (linie 3). Billedet er taget, mens hesten havde sko på og derfor ses hestesko og søm tydeligt på røntgenbilledet. (Foto: Nanna Luthersson)

sammenhæng fortælle os noget om skadernes omfang. Drejning af hovbenet, eventuel sænkning af hovbenet og sålens tykkelse, kan vurderes ved hjælp af røntgenbilleder (se figur 3). Men der er også mange informationer vi ikke kan få fra røntgenbilledet, som hovens blodcirkulation, lamellernes tilstand og omfanget af vævsødelæggelse. Alvorlige røntgenforandringer fortæller os, at der er sket markante skader, men hestens sygdomsbillede er stadig den mest værdifulde information. Vi ser ofte eksempler på alvorlige tilfælde, hvor hesten bliver ved med at have store smerter og må i sidste ende aflives, på trods af pæne røntgenbilleder. Røntgenbilleder er derfor en hjælp men ikke en facitliste. Røntgenbilleder er dog et værdifuldt redskab for beslagsmeden, når hovene skal beskæres og hovbenet aflastes ved hjælp af sygebeslag. De kan også være med til at afgøre hvilke sygebeslag er velegnede til hesten. Den afgørelse afhænger bl.a. af hovens størrelse og form, sålens tykkelse og graden af hovbenets rotation.

Figur 4 viser en hov der er skåret over på midten. Normalt er hornvæggen og hovbenets forside parallelle med hinanden, men som de to gule streger viser, så er der sket en voldsom rotation af hovbenet i dette tilfælde. Desuden er hovbensspidsen næsten brudt igennem sålen. (Foto: Nanna Luthersson)

Hvor længe skal hesten stå stille?

Vi synes det er synd at hesten skal stå i en boks, mens alle de andre heste kommer på fold og får både lov til at motionere og spise græs. Men hestens chance for at komme helskindet igennem sit sygdomsforløb øges markant, hvis vi er tålmodige og giver hesten den nødvendige behandling og ro. Den smertestillende behandling skal fortsætte så længe hesten er generet og har svært ved at gå. Den daglige dosis trappes ned i takt med at hesten får det bedre. Hvis hesten får et tilbagefald er det vigtigt at starte behandlingen igen. Mens hesten får smertestillende medicin er det altafgørende, at den står stille. Uden smerter vil hesten jo gerne løbe rundt og det kan hovens lameller ikke holde til. Vi risikerer, at trækket fra bøjeseenerne bliver for stort, lamellerne trækkes fra hinanden og hovbenet roterer. Anbefalingen er derfor, at holde hesten i boksro i minimum 14 dage efter at hesten er smertefri og ude af den smertestillende behandling. Derefter kan den lukkes ud på en meget lille sygefald. I starten skal hesten kun have lov til at gå der i kort tid ad gangen, hvorefter antal timer trappes gradvist op. På den måde kan vi kontrollere om hesten kan holde til at gå på benene og samtidig nå at stoppe i tide, hvis hesten har brug for ro i længere tid. Ved at vente tilstrækkelig længe sikrer man sig at lamellerne stabiliseres, og man formindsker derved risikoen for rotation eller sænkning af hovbenet. Det kan vare uger, før hesten kan få lov til at gå frit på større arealer, og måneder før den igen kan rides.

Beslagsmeden er en vigtig samarbejdspartner

Forfangenhed får altid konsekvenser for hestens hove. Derfor er det utrolig vigtigt at beskytte hovene mest muligt i perioden efter, at hesten har været forfangen. Beskæringen skal sikre, at hoven genvinder sin normale facon (se figur 5). Korrekt beskæring kan korrigerer for en eventuel rotation af hovbenet og samtidig nedsætte trækket fra bøjeseenerne. Selvom en forfangen hov altid vil være forandret (mikroskopiske forandringer i lamellerne og de små blodkar), så vil en velbeskåret hov være langt mere modstandsdygtig og derved give hesten bedre muligheder for at fungere godt.

Figur 5 viser en pony, der har været forfangen igennem længere tid. Som det tydeligt ses på højre forben bliver hovene deforme af forfangenheden. Korrekt beskæring (venstre forben) kan være med til at genskabe en normal facon af hoven. (Foto: Beslagsmed Martin Strande)

Korrekte beslag beskytter sålen mod tryk og stød, er med til at aflaste hovbenet, øger blodcirkulationen i hoven og forebygger efterfølgende problemer som hovbylder og dårlig hornkvalitet. Der er ikke ét beslag som altid er det korrekte i tilfælde af forfangenhed. Om det er aluplader, ringsko med såler, heartbar-sko eller noget helt andet, kommer an på den enkelte hest og de problemer den står med. De korrekte beslag skal

afgøres i samarbejde mellem beslagsmed og dyrlæge, på baggrund af hestens tilstand og eventuelle røntgenforandringer. Hesteejeren skal altid regne med, at hesten skal beskæres med regelmæssige mellemrum (4-6 ugers intervaller) efter en forfangenhed og selvom hesten ikke er vant til at gå med sko, skal den gøre det i de første 2-4 beslagperioder. Det er alt sammen med til at øge hestens chancer for en vellykket behandling og en god fremtid.